

Statistiek

Beleidsmaker onderschat kracht van standaardoptie

ONDERWIJS & WETENSCHAP

Een belangrijke factor in het wereldbeeld van beleidsmakers is het *false consensus effect*: men overschat de mate waarin anderen hun opvattingen, overtuigingen, voorkeuren, gewoonten en waarden delen. Kortom: de beleidsmaker gaat er bewust of onbewust van uit dat de burger hetzelfde denkt en doet als hij.

Beleidsmakers verschillen echter van de gemiddelde burger. Ze zijn bijvoorbeeld vaker hoogopgeleid, en meer geïnteresseerd in het beleid, doordat ze er dagelijks mee bezig zijn. Hierdoor kunnen beleidsmakers er ten onrechte van uitgaan dat de doelgroep achter het beleid staat en een weloverwogen keuze maakt, en dat het beleid het gewenste gedrag teweeg gaat brengen.

De figuur toont het *false consensus effect* in een onderzoek naar standaardopties. In dit geval ging het om het aanbieden van de optie van een berichtendienst om de ouderbetrokkenheid bij studievoortgang te bevorderen. Ouders van scholieren werden aselekt aan drie groepen toegewezen. De *Standard*-groep kreeg een sms met de melding dat ze zich op de schoolwebsite voor de berichtendienst konden inschrijven. De ouders uit de *Simplified*-groep hoefden slechts met het woord 'Start' te reageren op de sms om zich in te schrijven. Bij ouders uit de *Automatic*-groep was ingeschreven staan de standaardoptie: zij kregen een melding dat ze automatisch voor de berichtendienst waren ingeschreven, en dat ze zich konden afmelden door 'Stop' terug te sms'en. Vervolgens werd aan beleidsmakers gevraagd een inschatting te maken van de hoeveelheid aanmeldingen voor de berichtenservice per groep.

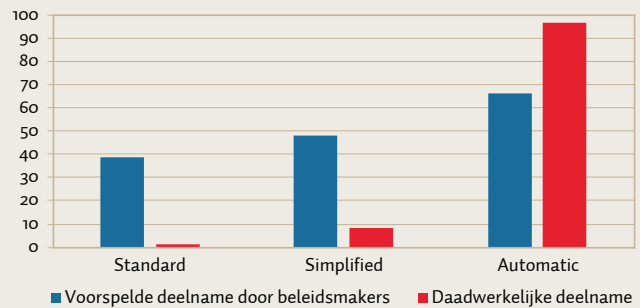
De eerste les uit dit onderzoek is dat standaardopties erg effectief kunnen zijn: in de derde onderzoeksgroep, waar de gewenste uitkomst ook

de standaardoptie is, schrijft 93 procent zich in. Dat is veel meer dan in de eerste twee groepen.

De tweede les is dat beleidsmakers er volledig naast zaten met hun voorspellingen van het aantal inschrijvingen. En verkeerde voorspellingen kunnen leiden tot minder effectief beleid. Mogelijk gaan beleidsmakers er door het *false consensus effect* van uit dat ouders altijd een weloverwogen keuze maken voor deelname aan de dienst en dat de manier waarop de keuze gepresenteerd wordt slechts een kleine rol speelt.

• CHARLOTTE JANSSEN EN BART VAN OVERBEEK (MINISTERIE VAN FINANCIËN)

Aandeel van de ouders die aan het onderzoek deelnamen

Bron: Bergman, P.L.S. en T. Rogers (2017) *The impact of defaults on technology adoption, and its underappreciation by policymakers*. CESifo Working Paper, 6721. | ESB

CO₂-heffing geen bedreiging voor concurrentiepositie

ENERGIE & MILIEU

De Klimaatwet legt vast dat de uitstoot van broeikasgassen in 2050 met 95 procent verminderd moet zijn ten opzichte van de uitstoot in 1990. Dit kan bereikt worden door een belastingheffing op CO₂-uitstoot, die bedrijven zal stimuleren extra te investeren in duurzame productietechnieken. In een recente studie van De Nederlandsche Bank is onderzocht wat de gevolgen zijn van een extra heffing op de uitstoot van alle broeikasgassen voor de economie en internationale concurrentiepositie.

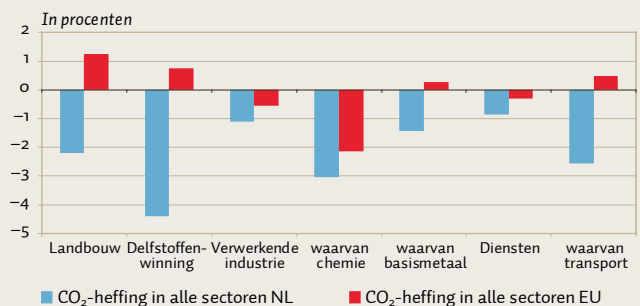
Doordat de meeste sectoren op korte termijn maar beperkte mogelijkheden hebben om hun uitstoot te verminderen, gaat de heffing in eerste instantie gepaard met een stijging van de productiekosten. De kostenstijging kan per sector behoorlijk verschillen. Zo nemen drie sectoren – te weten basismetaal, chemie en raffinage – bijna twee derde van de uitstoot van de industrie voor hun rekening. Hier zal daarom een flink deel van de lasten neerslaan (figuur). De heffing kan in de dienstensector ook kostenverhogend zijn, maar in veel mindere mate.

De consequenties van een dergelijke belasting voor de prijsconcurrentiepositie van Nederland, gedefinieerd als de verandering in de productiekosten van de Nederlandse export ten opzichte van het buitenland, hangen ervan af of de heffing ook in andere EU-landen geïntroduceerd wordt. Mocht er alleen in Nederland een heffing op uitstoot komen, dan verslechtert de Nederlandse prijsconcurrentiepositie voor het bedrijfsleven als geheel met naar schatting 1,2 procent. De prijsconcurrentiepositie verslechtert het meest voor delfstoffenwinning (4,3 procent) en chemie (3 procent). Een EU-brede heffing op uitstoot is de helft minder

nadelig voor de Nederlandse internationale concurrentiepositie, maar is voor sommige sectoren, zoals de chemie, nog steeds aanzienlijk. Voor andere Nederlandse sectoren, zoals landbouw, transport en basismetaal, pakt een Europese heffing daarentegen juist gunstig uit. Om de negatieve effecten voor de meest vervuilende bedrijfstakken te beperken, kan een deel van de opbrengsten uit de broeikasgasheffing worden teruggesluisd als deze wordt ingezet voor investeringen in duurzame productie.

• AD STOKMAN (DNB)

Verandering productiekosten exportproducten ten opzichte van het buitenland bij 50 euro per ton CO₂-belasting

Bron: Hebbink, G., L. Berkvens, M. Bun et al. (2018) *De prijs van transitie*. DNB Occasional Studies, 16-8 | ESB

Vershil in prestaties van bedrijven neemt toe ONDERNEMERSCHAP & INNOVATIE

Om te onderzoeken in hoeverre supersterbedrijven de afgelopen decennia veranderden, heeft organisatie-adviesbureau McKinsey gegevens verzameld van bijna 6.000 van de grootste publieke en private bedrijven met een gemiddelde jaarlijkse omzet van één miljard dollar of meer. Deze bedrijven werden gerangschikt volgens hun economisch resultaat: geïnvesteerd kapitaal, vermenigvuldigd met het verschil tussen de kapitaalopbrengst en de kosten ervan (WACC). Daar-

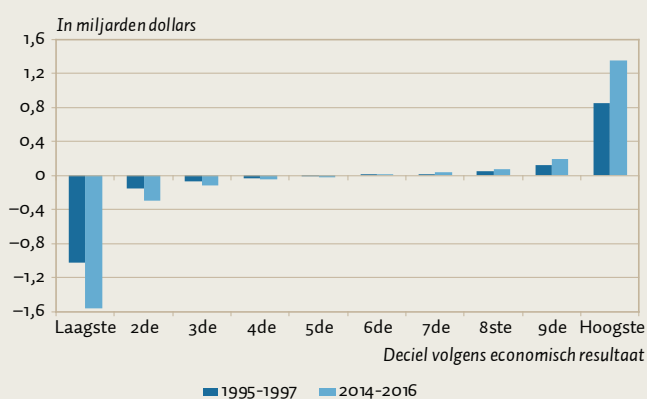
uit bleek dat de bedrijven in het hoogste deciel zo'n tachtig procent van de totale winsten van de hele sector ontvangen. In de studie worden deze bedrijven de 'supersterren' genoemd.

Wanneer de periode 2014–2016 vergeleken wordt met 1995–1997, is het opvallend dat de discrepantie tussen de minst en meest rendabele groepen sterk toenam. Terwijl het gemiddelde economische verlies voor de groep in het laagste deciel in de vorige periode nog zo'n miljard dollar per bedrijf bedroeg, is dat ondertussen opgelopen tot bijna 1,6 miljard, gecorrigeerd voor inflatie en uitgedrukt in prijzen van 2016. Omgekeerd ging de gemiddelde winst van een bedrijf in het hoogste deciel erop vooruit: van gemiddeld 850 miljoen naar bijna 1,4 miljard dollar.

Dat hoeft niet te betekenen dat supersterbedrijven onaantastbaar zijn: een economisch resultaat in het hoogste deciel is geen blijvende garantie op succes. Uit het rapport blijkt namelijk dat slechts de helft van de bedrijven uit het hoogste deciel daar tien jaar later nog steeds deel van uitmaakt. Daarnaast komen de best presterende bedrijven in vergelijking met twintig jaar geleden uit méér verschillende sectoren en nam ook de geografische diversiteit toe.

De toenemende rendabiliteit van 'supersterbedrijven' speelt mogelijk een belangrijke rol bij de toenemende ongelijkheid in lonen. Een werknemer van een excellerende firma kan immers aanspraak maken op een mooiere beloning dan een even getalenteerde collega die aan het werk is bij een minder broertje. Als 'supersterbedrijven' steeds machtiger worden dan kunnen zij hun werknemers ook steeds meer betalen, wat dan deels de groeiende ongelijkheid kan verklaren. ■ **ARNE MAES** (BNP PARIBAS)

Gemiddeld economisch resultaat

Noot: 2.450 bedrijven in 1995–1997 en 5.750 bedrijven in 2014–2016

Bron: McKinsey Global Institute (2018) Superstars: the dynamics of firms, sectors, and cities leading the global economy. Discussion Paper, te vinden op www.mckinsey.com | ESB

Steeds meer mensen betreden de arbeidsmarkt ARBEIDSMARKT

Door het krappere worden van de arbeidsmarkt zijn steeds meer mensen aan het werk. Dit komt enerzijds door een daling van het aantal werklozen, maar anderzijds treden er ook steeds meer mensen vanuit de niet-beroepsbevolking toe de arbeidsmarkt toe.

De totale beroepsbevolking (het arbeidsaanbod) bestaat uit de som van de mensen van 15 tot 75 jaar die werken – de werkzame beroepsbevolking – en degenen die geen werk hebben, maar wel recent naar werk gezocht hebben en daarvoor ook op korte termijn beschikbaar zijn – de werkloze beroepsbevolking.

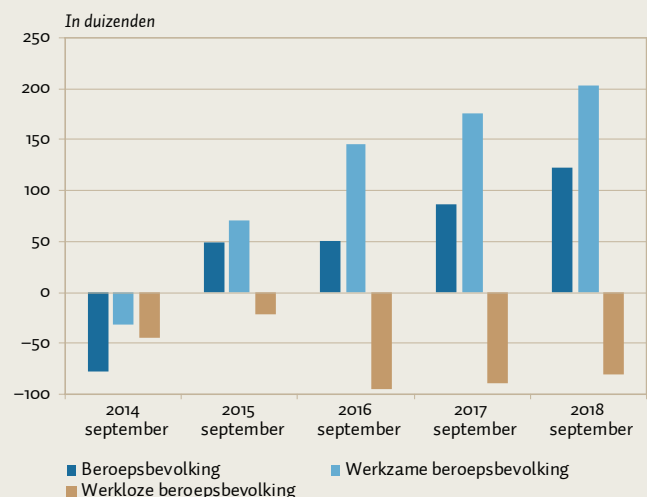
Tijdens de crisis is niet alleen de werkloosheid opgelopen, maar is ook de beroepsbevolking gekrompen doordat sommige groepen zich ontmoedigd terugtrokken van de arbeidsmarkt. Het aantal werkenden neemt sinds het dieptepunt van de crisis, in 2014, elk jaar sterker toe (figuur).

De toename van het aantal werkenden kan deels verklaard worden door de afname van het aantal werklozen. De daling van het aantal werklozen is in de afgelopen periode echter vertraagd, en vlakt naar verwachting verder af. In september 2018 waren er 343.000 werklozen. Het Centraal Planbureau verwacht dat dit aantal geleidelijk verder daalt tot gemiddeld 320.000 in 2019.

De stijging van het aantal werkenden is in toenemende mate een gevolg van het feit dat mensen vanuit de niet-beroepsbevolking toetreden tot de beroepsbevolking. In september 2018 is de beroepsbevolking vergeleken met een jaar eerder gegroeid met 123.000 personen. Door het grote aantal vacatures voelen steeds meer mensen zich aangemoedigd om op zoek te gaan naar werk (*encouraged workers*). Dit past bij het beeld van een krappere wordende arbeidsmarkt waarin de kans op het vinden van werk toeneemt.

■ **MATTHIJS WILLEMSE-JACOBSON** (MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID)

Beroepsbevolking, mutatie t.o.v. een jaar eerder

Bron: CBS | ESB